

18 Kultura

Torek, 28. 4. 2020

INTERVJU / Ivan Verč, predsednik žirije za Cankarjevo nagrado

Kisik za dušo in možgane

»Zgodbe in besede so lahko s hišnega dvorišča ali iz velemesta, iz svetovne literature ali z domače prižnice. Širina se začne takrat, ko se avtor ne zrcali več v samovšečnosti svojega uvida,« meni Ivan Verč. ☐ fotodamj@n/Primorski dnevnik

Maja Sučur

Ivan Verč, upokojeni profesor ruske književnosti in slavistike na univerzi v Trstu ter dopisni član Slovenske akademije znanosti in umetnosti, je tudi predsednik žirije nove Cankarjeve nagrade za književnost. Ta je minuli teden razglasila štiri nominirance za najboljšo delo minulega leta, Vinka Möderdorferja, Sebastijana Preglja, Simona Semeniča in Braneta Senegačnika, Ivan Verč pa je spregovoril o pomeni take medvrstne nagrade in prisotnosti sodobne slovenske književnosti v zamejstvu.

V Sloveniji imamo že precej literarnih nagrad, ki bralce opozarjajo na najboljše dela, po eno za roman, kratko prozo in dramatiko, še več pa jih je za poezijo in mladinsko literaturo; kritiki podeljujejo svojo medvrstno. Zakaj potrebujemo še eno?

Danes je literarno delo vrhunsko, še preden ga kdo prebere, saj njegovo vrednost določa uspešno načrtovana marketinška promocija. Literarna zgodovina nam pripoveduje nešteto zgodb o vrhunskih delih, ki jih sodobniki niso niti povohali, pa tudi o knjigah, ki so bile kovane v deveta nebesa in kmalu pozabljene. Ko bi leta 1840 razpisali nagrado za poezijo, je Prešeren zagotovo ne bi dobil. Prav tako je ne bi dobil Kosovel za svoje *Integrale*. Literatura potrebuje pozornost, ni zgolj uporabno tržno blago, za dobro knjigo bi si bralec moral vzeti več časa. To je hiba in prednost dobre literature.

V časih, ko je humanistika postala odevna navlačka, ki meša štrne utečenemu gospodarskemu in političnemu stroju, so literarne nagrade kisik za dušo in možgane. Opozarja na to, da je umetnost predvsem delo, ki mu je treba dati veljavo, se mu oddolžiti za vztrajno prisotnost v družbi. Morda se ne nagradujejo najboljša dela, nagradjuje pa se nenadomestljive humanistične misli in umetnosti v njej. V entropičnem svetu informacij nam nagrade dajo vedeti, da ni prav vseeno, kaj in ka-

ko ubeseduješ, in da vse, kar objaviš, ni nujno muha enodnevnica.

Kako torej poteka delo petčlanske žirije, ki jo sestavljate tako akademiki oziroma predavatelji kot literarni kritiki? Najbrž je težko med sabo primerjati dramo, prozo, eseje in poezijo?

Za skupno mizo smo sicer sedeli samo enkrat v februarju, potem pa so prišle omejitve zaradi epidemije in vse je potekalo po elektronski pošti. A je imelo delo na daljavo celo nekaj prednosti, vzeli smo si čas. Dogovorili smo se, da si širši izbor nominirancev z utemeljitvami izmenjamo na isti dan in ob isti uri, in ko smo odprli sklepno elektronsko sporočilo, smo ugotovili, da se je seznam nominirancev izpisal kar sam. Veseli smo bili, ko smo ugotovili, da nominiranci predstavljajo vse vrste, za katere je bila nagrada razpisana.

Seveda so se naši pogledi razlikovali, v svoj izbor je vsakdo vnesel svojo občutljivost, svoje izkušnje in vedenje, zaskrbelo bi me, ko ne bi bilo tako. A očitno razlike niso bile nepremostljive.

Cankar je obvladal mnogo registrov, obenem je znal biti pripovedno pojasnjen v lirično intimen, satiričen in poetičen, tuj mu ni bil ne svet habsburške birokracije ne biblije. Ali sodobni avtorji – tudi nominirani – še zmorejo takšno širino?

Pisanje je predvsem delo, kjer se srečujejo izkušnje, branja in odnosi, ki smo jih z njimi vzpostavili. Pisatelj lahko v majhnem dogodku uvidi del zgodbe, ki je ne pozna. Lahko jo poustvari. Lahko si jo izmislil. Brez zgodbe tudi dogodka ne bi bilo. Pesnik v treh besedah, ki jih slučajno sliši ali bere, zasluži verz, drobce še ne napisane pesmi. Zgodbe in besede so lahko s hišnega dvorišča ali iz velemesta, iz svetovne literature ali z domače prižnice. Širina se začne takrat, ko se avtor ne zrcali več v samovšečnosti svojega uvida. Če ima dovolj jezikovnih, literarnih, kulturnih in družbenih registrov, jih bo vnesel v svoj obseg in mu dal širino.

Cankar je te registre imel, živel je v več kulturno-jezikovnih prostorih. Zdi se mi, da jih je v sodobni književ-

nosti nekoliko manj. Kdor živi v enem samem jeziku, piše predvsem o sebi in posluša samega sebe. Tu ne mislim na znanje tujih jezikov, temveč na bivanje v jeziku.

Kako pa ste s sodobno slovensko književnostjo založeni v Trstu, koliko jo berejo zamejci? In koliko po njej posegajo Italijani?

V slovenski knjigarni v središču mesta je mogoče kupiti vse, kar je bilo objavljeno v Sloveniji, tudi nominirance, seveda. Promet ni tak, da bi imel vse na pultu, lahko pa naročiš in dobiš. Branje slovenske literature je zadovoljivo. Življenje v drugačnem jezikovnem svetu ni ovira za razumevanje, čeprav tržaški slovenski jezikovski svet ni povsem enak osrednjeloslovenskemu; a mislim, da bi bilo lahko jezikovno razsredičenje bogastvo.

Razširjenost slovenske književnosti v Italiji pa je odvisna od prevodov. V Italiji imamo odlične prevajalce, naj omenim samo dr. Darjo Betocchi, a vprašanje je, ali je to, kar ponujamo italijanskemu bralcu, ustrezno. To, kar pritegne slovenskega bralca, ne pritegne nujno tudi italijanskega. In obrnjenost, seveda. Za Italijana je »commedia« najboljši avtentičen prikaz dramatičnega in celo tragičnega življenja, za Slovenca so komedije zato, da se smeje. Kulturno določena slovenska »mat« ne bo italijanska »mamma«, tudi če jo prevedemo v angleško »mother« ali ameriško »mom«. Besede so zrasle s kulturno identiteto skupnosti in posameznika, vsaka je zgodba zase. Jezika ne govoriš, v njem živiš.

Močno je odmevalo, da so v Italiji ob lajšanju ukrepov v zvezi s koronavirusom že odprli tudi knjigarne, ki v Sloveniji ostajajo zaprte. Kako je te dni z obiskom?

Kako je z obiskom, ne vem, sedim doma, ker ne smem nikamor. Iz časopisja pa vem, da zainteresirani prihajajo, a na promocije, srečanja, debate, ki jih ob knjigah ponujajo knjigarne, bo treba še počakati. V Italiji bralna kultura ni na zavidi javni ravni. Skrb pa me podatke, da se je tudi v Sloveniji kultura branja hudo poslabšala. Kot kaže, je naljajše uvažati slabe navade. ☐

NAGRADA ZDSLU

Priznanje Šubicu za življenjsko delo

V Kranju so organizatorji 9. mednarodnega festivala likovnih umetnosti in Zveza društev slovenskih likovnih umetnikov nagrado ZDSLU za življenjsko delo dodelili slikarju Jožetu Šubicu za njegovo delo na področju kolaža in asemblaža.

Akademski slikar Jože Šubic je leta 1982 diplomiral na Akademiji za likovno umetnost v Ljubljani, kjer je leta 1984 zaključil še slikarsko specialko. Ukvarja se s slikarstvom, objekti, skulpturo, keramiko, risbo in grafiko. Je pripadnik ene najuspešnejših generacij umetnikov v zadnjem desetletju, *Generacije 82*.

»Avtor, ki je s svojo specifično ikonografijo in ustvarjanjem, ki je blizu abstraktnemu ekspresionizmu, veliko prispeval k razvoju sodobnega slovenskega slikarstva, pušča za seboj neizbrisne sledi prav na področju kolaža in tridimenzionalnega poseganja v ploskoviti svet slike,« so poudarili.

Umetnik, ki se že 40 let poleg slikanja ukvarja s kolaži in asemblaži, je v zadnjem obdobju resneje zaskrbel še v kiparstvo. ☐ sta

KNJIŽEVNOST

Poslovil se je France Bernik

France Bernik (1927–2020) ☐ Matej Povše

V 93. letu je umrl akademik, literarni zgodovinar in pisatelj France Bernik. Med letoma 1992 in 2002 je bil predsednik Slovenske akademije znanosti in umetnosti (SAZU), od leta 2003 pa njen častni član. Leta 1997 je prejel zlati častni znak svobode Republike Slovenije, leta 2005 je postal častni meščan Ljubljane.

Literarni zgodovinar France Bernik je diplomiral na ljubljanski filozofski fakulteti leta 1951, bil do leta 1957 asistent za slovensko literarno zgodovino, nato pa bil izključen iz političnih razlogov in tri leta in pol brez zaposlitve. Od leta 1961 do 1972 je bil tajnik in urednik *Slovenske matice*, od 1972 do 1999 na *Inštitutu za slovensko literaturo in literarne vede* Znanstvenoraziskovalnega centra SAZU.

Leta 1971 je postal nazivni docent, 1977 nazivni izredni profesor, 1984 nazivni redni profesor za zgodovino slovenske književnosti.

Znanstveno se je posvečal predvsem slovenski književnosti 19. in 20. stoletja, in sicer v evropskem

kontekstu. Med prvimi se je uprl pozitivizmu, sociološkim, ideološkim in drugim redukcionizmom. Pri razlagi poezije je uveljavil notranji pristop z imanentno interpretacijo, pozneje tudi novejšje metode.

Objavil je več kot štiristo znanstvenih in strokovnih razprav in prispevkov v nacionalnih in mednarodnih revijah. Napisal je šestnajst knjig, od *Lirike Simona Jenka* (1962) do monografije *Ivan Cankar* (2006). Predaval je na številnih znanstvenih posvetovanjih doma

Bernik se je znanstveno posvečal predvsem slovenski književnosti 19. in 20. stoletja, in sicer v evropskem kontekstu.

in v tujini. Lani sta mu interdisciplinarni doktorski program Ameriške študije Filozofske fakultete v Ljubljani in Center za irske študije Inštituta za anglistiko in amerikanistiko na dunajski univerzi podelila priznanje za življenjsko delo na področju slovenske literarne zgodovine in kritike. ☐ sta, kul